

Деревська К.І.¹, д. геол. н., професор, Рак О.О.², к. б. н., н.с.,
Клестов М.Л.³, к. б. н., с.н.с., Лукавенко Я.І.¹, аспірантка,
Шевцова Л.В.¹, д. б. н., професор

¹ – Національний університет «Києво-Могилянська академія»

² – Національний Ботанічний сад ім. М.М.Гришка НАН України

³ – Національний природний парк «Нижняосульський»

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОХОРОННОЇ ЗОНИ ПРИРОДО- ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «НИЖНЬОСУЛЬСКИЙ»)

Охоронна зона - це території, які виділені з метою запобігання негативного впливу господарської діяльності на прилеглих територіях (ЗУ «Про природно-заповідний фонд України», ст.40). Одночасно вона слугує границею між уразливими екосистемами і антропогенними ландшафтами. Наявність такої зони сприяє збереженню біогеорізноманіття заповідних територій, що у свою чергу потребує спостережень науковців за станом приграничних земель та їх зміною під впливом антропогенних чинників.

Найкрупнішим елементом рельєфу південної частини проектованої охоронної зони НПП «Нижняосульський» (лівобережжя Кременчуцького водосховища) є четверта надзаплавна тераса Дніпра, яка тривалий час розорювалась. Тут сіялись кормові культури, медоноси і баштан. Така антропогенна діяльність призвела до глибокої ерозії ґрунтів. Наприкінці ХХ ст. землі були покинуті і на час створення цього природоохоронного об'єкту у 2010 р. відносилися до пасовища, але з зменшенням поголів'я тварин, поступово перетворилися на перелоги, які заростають різноманітними травами, лучно-степовими рослинами і чагарниками.

Аналіз флористичного різноманіття приграничної зони окремих прилеглих ділянок, дозволить визначити екологічний стан локації і можливе використання

земель, які межують з територією НПП «Нижньосульський». Наші польові спостереження проводились протягом 2016 – 2020 р. переважно у весняний період на північно-східній окраїні с. Лящівка (Чернобаївський район) на площі 40 га. Особливо значущими стали виявлення рідкісних та червонокнижних рослин, які були раніше знайдені в межах парку. Серед них ковила волосиста - *Stipa capillata* (Червона книга України), яка здатна утворювати щільні дернини, затримувати часточки ґрунту і захищати його від ерозії. Астрогал шерстистоквітковий - *Astragalus dasyanthus* (Червона книга України) зустрічається на ділянках з збереженою степовою рослинністю. Індикатором підвищеного вмісту карбонатних солей у ґрунтах тут виступає конюшина суницевидна - *Trifolium fragiferum*. Значна група виявлених злаків є маркером ксерофітних умов зростання, зокрема ковила волосиста – типовий степовий вид. Індикатором легких лесових ґрунтів виступає нечуйвітер волохатенький - *Hieracium pilosella* L. та козельці українські - *Tragopogon* [L.](#), останні занесені до Європейського Червоного списку.

Отримані дані щодо екології рослин підтверджують аридизацію території, причиною якої стали як надмірне розорювання ґрунтів і перевипас худоби, так і природні процеси циклічної зміни клімату. Сучасне фіторізноманіття дослідженої ділянки проектованої охоронної зони парку вказує на можливість відновлення рослинного покриву за рахунок біоресурсів охоронної території. Швидкість її відродження показує, що за сприятливих умов і відсутності негативного впливу, відбувається поновлення флори і родючості ґрунтів.

Проведені флористичні дослідження підтверджують, що науковий моніторинг буферної зони природо-заповідних територій дозволяє своєчасно оцінити та спрогнозувати екологічні зміни ландшафту; попередити та усунути негативні наслідки для охоронних ділянок; визначити ступень ефективності заходів, які спрямовані на збереження і відтворення земельних ресурсів.

На сьогодні є очевидним, що господарська діяльність, така як сінокосіння і випасання, може бути дозволена з контролем інтенсивності використання земель. Використання земель охоронної зони для природоохоронної та рекреаційної діяльності важливе в галузі освіти, екологічного туризму, прикладних чи фундаментальних наукових досліджень.

УДК502.3:504.3.054

Калин Б.М., к.с.-г.н., доцентка
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ НА РІВНІ УРБООКОСИСТЕМИ ЛЬВОВА

Територія міст характеризується наявністю великої кількості джерел забруднення атмосферного повітря, їх нерівномірним розташуванням, а також досить складним поширенням забруднюючих речовин. Високий рівень забруднення повітря обумовлений здебільшого підвищеним вмістом завислих речовин, діоксиду азоту, оксиду вуглецю та специфічних шкідливих речовин – формальдегіду, фенолу, фтористого водню, аміаку.

Забруднення атмосферного повітря Львівської області відбувається від стаціонарних джерел, на які припадає основна частина викидів забруднюючих речовин, транспортних засобів та транскордонним переносом забруднюючих речовин повітряними потоками. В області налічується понад 19,5 тис. підприємств, 20 з яких належать до великих та майже 1 тис. – до середніх.

У 2019 році обсяги забруднюючих речовин, які надійшли в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення становили 88,9 тис.т. Це 16,7% менше порівняно з 2018 р. та є найнижчим показником, починаючи з 1990 року. Спричинило зменшення викидів в атмосферне повітря зниження обсягів